

Erken Cumhuriyet Döneminin Uzun Süreli İlk Antrenörlük Kursu

Sevda KORKMAZ¹, Tanju BAĞIRGAN²

¹İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gençlik ve Spor Müdürlüğü
²Spor Eğitmeni

Araştırma Makalesi

Öz

Modernleşme sürecini çok uluslu bir imparatorluktan ulusal/üniter yapıda bir devlete geçişle yaşayan Türkiye Cumhuriyeti'nde yapısal sistem dönüşümü tüm alanlarda yeniden yapılanmayı gerektirmiştir. Bu dönüşümü sağlayacak uzman ve girişimci insanlar yetiştirilmesi gereği doğrultusunda hemen her alanda yurtdışına öğrenci gönderimi ve yurtdışından uzman getirme yoluna gidilmiştir. Bu yöntemlerden diğer alanlarda olduğu gibi spor alanında da yararlanılmış, yetişmiş insan gücü eksikliği beden eğitimi ve spor okulu açılıncaya kadar kurslar yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. Bunlardan biri de Türk Spor Kurumu tarafından 1938 yılında antrenörlük alanında ilk defa düzenlenen kurstur. Kurs, önce futbol antrenörü yetiştirmek düşüncesi ile tasarlanmış olmasına karşın, diğer spor dallarındaki ihtiyaçlardan dolayı tüm spor dallarında antrenör yetiştirmeye yönelik bir programa dönüştürülmüştür. Bu makalede katılımcılardan başarılı olanların ücretli olarak değişik illere antrenör unvanı ile atandığı, içerik ve yönetim boyutları ile günümüz antrenörlük eğitimlerine örnek oluşturabilecek bir düzeyde gerçekleştirilen spor tarihimizin ilk uzun soluklu 'resmî' antrenörlük kursunun, günümüz spor literatürüne sunulması amaçlanmaktadır. Çalışmada konuya ilişkin çok sayıda belgenin incelenmesini ve çözümlenmesini olanaklı kılan nitel araştırma yaklaşımının bir türü olan doküman incelemesi ve analizi yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar sözcükler: Antrenörlük, Kurs, Türk Spor Kurumu, Erken cumhuriyet

---

Geliş Tarihi/Received: 18.03.2019

Kabul Tarihi/Accepted: 12.06.2019

The First Long Term Coaching Course of Early Republican Period

Abstract

The structural system transformation in the Republic of Turkey, experiencing the modernization process through a transition from a multinational empire to a national/unitary state, required restructuring in all areas. In line with the necessity of training of experts and entrepreneurs who would ensure this transformation, students from all over the world were sent to abroad and experts from abroad were brought. These methods were used in sports fields and the lack of qualified manpower were tried to be solved through courses until the physical education and sports school was opened. One of them is the first course organized by the Turkish Sports Association in 1938 in the field of coaching. Although the course was designed with the idea of training coach in football, it was transformed into a program to train coaches in all sports due to the needs in other sports. In this article, it is aimed to present the first long-term formal coaching course of our sports history, which was carried out in such a way that the successful participants were appointed as a coach to different provinces as a waged and that it could serve as a model for today's coaching trainings with the content and management dimensions, to the literature. A document review and analysis method, which is a kind of qualitative research approach that provides the review and analysis of many documents, was used in this study.

Keywords: *Coaching, Course, Turkish Sports Association, Early republican era*

Giriş

20. yüzyılın başındaki dünya siyasi atmosferi, ülkelerin güvenlik ve ekonomik açılardan tehdit ve risk altında hissetmesine, bu durum da iş ve askeri güç olarak 'nüfus'un önemle ele alınmasına yol açmıştır. Mevcut siyasi ve iktisadi koşullar, ulus devlet modelinde bir devlet oluşturmak hedefindeki erken cumhuriyet idarecileri için de nüfus meselesini ve 'gürebüz' nesiller yetiştirmek gayesini¹ öncelikli kılmıştır. Nüfusu daha sağlıklı ve verimli kılmak hedefiyle beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için bir yüksekokul açılmasına², okul açılana kadar kurslarla ihtiyacın giderilmesine karar verilmiştir.

---

¹ Erken cumhuriyet döneminde nüfus; siyasi güç, güvenlik, kalkınma ve genel hayat mücadelesinin gerçekleştiği bir kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Güçlü olan toplumların ayakta kalacağı ve zayıfların yok olacağı düşüncesinden beslenen sosyal darwinist bir var olma kaygısı ve uluslararası yaşam savaşında galip gelme arzusu, nüfus meselesinin biyo-sosyal bir dava olarak düşünülmesinin önünü açmıştır (Arpacı, 2015). Cumhuriyet Halk Fırkası 1927 programında; "Fırkamız nüfus işlerini başlıca mesailden addeder. Pek uzun seneler mütemadi ve muntazam mesaiye ihtiyaç gösteren nüfus meselesi, iktisadi, fenni, içtimai ve siyasi nokta-i nazardan mürekkep ve münkasim olduğu bütün cepheleri ile mütalaa olunmak ve yekdiğerini ihmal edecek müselsel tedabiri mütemadiyen mevki-i tatbikata koymak kararındayız. Mükemmel ve doğru tahrir-i nüfuslara istinat etmek lazım gelir. Nüfus politikası fırkamızın en mühim bir faaliyet sahası olacaktır" denilerek konuya verilen önem belirtilmiştir (Tuncay, 1981). Bu önemde 'yaşlı' ya da 19. yüzyılda verilen adla 'Avrupa'nın hasta adamı' olan Osmanlı İmparatorluğu ile arasındaki bağları koparmış yeni bir rejim kuran devletin, kendisini 'genç' ve 'sağlıklı' olarak tanımlamasının (Bozdoğan, 2013) dolayısıyla hemen her alanı bu hedefe ulaşmak amacıyla düzenlemesinin payı bulunmaktadır.

² Cumhuriyetin ilanından önce Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922) kuruluş nizamnamesi 2. maddesinde dile getirilmiştir. Gazi Terbiyesi Enstitüsü beden eğitimi öğretmenliği tarihçesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Günay, N. (2013). Atatürk Döneminde Türkiye'de Beden Eğitiminin Gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü. *Atatürk Araştırma Merkezi ATAM Dergisi*, 29(85), 73-99. Okul açılana kadar 'Terbiye-i Bedeniye Mektebi' kursu açılmasına karar verilmiş, eğitmenlik yapmak üzere İsvetç'ten üç uzman getirilmiştir. 1933'te eğitim-öğretime başlayan Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesinde başta Alman spor bilimciler olmak üzere pek çok yabancı uzman, eğitmen olarak görev yapmıştır (Şinforoğlu, 2015; Korkmaz, 2018).

Öğretici eleman ihtiyacı Cumhuriyet henüz bir yaşında bile değilken kendini göstermiş, 1924 Paris Olimpiyatları'na katılacak olan sporcuları eğitmek üzere ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılı ekonomik koşullara karşın bütçe ayrılarak yabancı antrenörler getirilmiştir³. Bu dönemde Türk sporunu yöneten Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) spora katılım konusunda çeşitli etkinlikler düzenlemiş, sporcuların indirimli seyahati ve sporcular için ücretsiz sağlık muayenesi gibi uygulamalar hükümetten talep edilerek sporun yayılması hedeflenmiş (Özmaden, 2010), federasyonlar eliyle sporu öğretmek ve gençleri eğitmek üzere yurtdışından pek çok antrenör getirilmiştir.⁴ 1930'lara gelindiğinde ise nesli güçlendirmeye yönelik kaygıların yaklaşan savaşa dair endişelerle birleşmesinin etkisi ile sporun, daha sistematik ve disiplinli bir anlayışla yurt dışında yayılması gereği duyulmuştur. Beden eğitimi politikalarında amaçlanan sonuçlara ulaşmak için TİCİ'nin (1922-1936) yerini Türk Spor Kurumu'nun (TSK) almasıyla (1936-1938) sporda yönetim tam anlamıyla devlet eline geçmiş ve 'kitle için spor anlayışı'⁵ hakim olmuştur. Bu dönemde sporun kitlelere yayılması düşüncesinin önüne iki önemli eksiklik engel olarak çıkmıştır; spor yapılacak saha, tesis ve alanlar ile spor branşlarını kural ve teknikleriyle birlikte öğretecek eleman. TSK döneminde spor tesis sayısında belirgin genel bir artış sağlanmış, ülkenin ilk stadyumu inşa edilmişse de (Akın, 2014) sporu yayma noktasında en önemli eksiklerden biri olan antrenör/spor eğitmeni yetiştirme konusunda somut bir adım atılamamış, bu ihtiyaç daha da belirgin bir şekilde hissedilmiştir. Mevcut spor sisteminin spordan beklenen sonuçları karşılayamaması da tabloya eklenince beden terbiyesi çalışmalarının merkezleştirilmesi gereği hissedilmiş, bu merkezleşmeyi spor bölgelerine taşıyacak antrenörleri yetiştirmek üzere bir kurs düzenlenmeye karar verilmiştir.

Başlangıçta sadece futbol branşına yönelik olarak planlanan kurs, daha sonra kapsamı genişletilerek diğer spor branşlarını da içine almış, başlangıcından bitişine kadar tüm aşamalar oldukça planlı ve disiplinli bir program çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Elinizdeki çalışmada Türk spor tarihinin bu ilk uzun soluklu resmî antrenörlük/spor eğitmen kursunun, günümüz spor literatürüne sunulması amaçlanmaktadır.

---

³ Bu dönemde spor, gürbüz nesiller yetiştirmenin yanı sıra yeni kurulan cumhuriyetin, uluslararası arenada tanıtım ve kabul görmesinin aracı olarak düşünülmüş, rejimin gücünü ve başarısını spor yoluyla sergileme amacıyla ülkenin içinde bulunduğu koşullara rağmen bütçe ayrılarak uluslararası spor etkinliklerinde ve olimpiyatlarda yer almak önemsenmiştir (Örneğin, "Olimpiyat müsabakalarına Türk sporcuların iştirakini sağlamak ve yetiştirmek için Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Genel Merkezi'ne 17000 liranın diğer masraflar tertibinden verilmesi" hakkında 16.01.1924 tarih ve 171 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı için bkz. BCA. 148.1/30.18.1.1/8.46.5).

⁴ Federasyonlara bağlı olarak TİCİ döneminde yurtdışından getirilerek çalıştırılan yabancı antrenörlerin yıllara ve branşlara göre dağılımı (kulüplerin çalıştırdıkları antrenörler hariç) şöyledir: 1924'te 1 güreş, 1 futbol; 1927'de 1 güreş, 1 futbol, 1 atletizm ve 1 eskrim; 1928'de 1 güreş, 1 futbol, 1 eskrim, 1 atletizm ve 1 boks; 1929'da 1 güreş, 1 futbol, 1 eskrim ve 1 atletizm; 1930'da 1 güreş, 1 futbol, 1 eskrim ve 1 atletizm; 1931'de 1 futbol, 1 güreş, 1 eskrim ve 1 atletizm; 1932'de 1 güreş, 1 futbol, 1 eskrim, 2 atletizm ve 1 denizcilik ve 1933'te 1 güreş, 1 futbol, 1 eskrim, 3 atletizm, 1 denizcilik antrenörü (Özmaden, 1999).

⁵ 1937 hükümet programında ilk kez yer verilen spor bölümündeki "Türk yurttaşını, görüş ve düşünce açısından güçlü, bedeni açıdan güçlü ve tam sağlıklı, seçkin ve gürbüz insan olarak yetiştirmek ve sporu örgütlemek" (Sümer, 1990) amacı doğrultusunda kitlesel olarak spor yaptırmak hedeflenmiştir.

Yöntem

Çalışma kapsamında konuya ilişkin çok sayıda belgenin incelenmesini ve çözümlenmesini olanaklı kılan nitel araştırma yaklaşımının bir türü olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi yöntemi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır. Yöntem; dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, verileri analiz etme ve veriyi kullanma aşamalarını içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi ile araştırma kapsamında ulaşılan veriler üzerinde içerik analizi yapılarak bulgular ortaya konmuştur.

Bulgular

Erken Cumhuriyet Döneminde Antrenör İhtiyacı

Spor, erken cumhuriyet döneminde hem güçlü ve sağlıklı bireyler yetiştirmenin hem de ülke tanıtımının aracı olarak ele alınmıştır. Bir yandan gürbüz nesiller yetiştirmek için beden eğitimi öğretmenleri yetiştirmek, diğer taraftan uluslararası spor organizasyonlarına katılım için cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren adımlar atılmıştır. Sporun gerçekleştirilen devrimlerin uluslararası kamuoyunda duyurulup 'saygı ve kabul görmesi'nin yolu olarak ele alınmasıyla 1924 yılı gibi erken bir tarihte, Paris'te yapılan Olimpiyat Oyunları'nda temsili⁶ es geçilmemiş, oyunlara hazırlık için çalışmalara⁷ girilmiş, yabancı eğitimciler getirilmiştir⁸. Bu süreçte savaşlardan çıkmış bir milletin gençliğinin, henüz yeteri kadar fiziksel gelişimini sağlayacak işlere zaman ayıramadığı, uzman antrenörlerle yetiştirilemediği, bu nedenle de başarısız olunması muhtemel bir organizasyona gidilmesinin itibar kaybı yaşatacağı dile getirilmiştir (As, 2016). Görüldüğü gibi uzman antrenör eksikliği henüz cumhuriyetin ilk yıllarında dahi yokluğu kabul edilen bir ihtiyaçtır.

Türk Spor Kurumu dergisinin 6 Eylül 1937 tarihli 62. sayısındaki bir haber öğretici eleman yani antrenör ihtiyacının boyutlarını ortaya koymaktadır:

Bu ders yılı başında, lise ve orta okulların beden terbiyesi öğretmen kadroları belli olunca spor teşkilatında müfit olabilecek bazı beden terbiyesi öğretmenlerine, okullardaki işlerinin dışında teşkilatta vazife verilecektir. Bu öğretmenler, çapa

⁶ Ülkenin içinde bulunduğu zor koşullara rağmen olimpiyata katılma kararı, yeni Türk Devleti'nin propagandasını yapma fırsatı olarak görüldüğünden siyasal çevrelerce desteklenmiştir. Kurtuluş Savaşı sonrasında yaşanan diplomatik yalnızlıktan kurtulma ve tanınma mücadelesi veren Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti olimpiyatları iyi bir fırsat olarak görmüştür (Özdemir, 2013).

⁷ Bakanlar Kurulu'nun 171 sayılı kararıyla konuyla Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) yetkilendirilmiştir (BCA, 30.18.1.1/8.46.5, 16.01.1924) Kararda; "...Türk gençlerini beynelmil müسابakalara iştirak ettirebilecek surette talim ve ihzar etmek üzere icab eden *Mütehassısların Avrupa'dan celbi* ve mezkur olimpiyad müسابakalarına Türk idmancılarının da iştirak esbabının temini için müstahcilen sarfı lüzum görülen on yedi bin liranın musarır-ı gayri melhuze tertibinden Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı merkez-i umumiyyesine verilmesi takarrür etmiştir" denilmektedir.

⁸ Performans sporu anlamında ilk uluslararası yarışmaya hazırlık amacıyla TİCİ tarafından yurtdışından ilk kez futbol, güreşte, atletizmde yabancı antrenörler getirilmiştir. Detaylı okuma için bkz. C. Atabeyoğlu, "Türkiye'de Spor Dallarının Gelişimi", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 8-9, 1983, s. 2198-2320.

kurslarından ve Kilyos kampından geçmiş ve spor işlerine emek vermiş, bilgi ve görgülerinden istifade edilebilecek zevattan ve Gazi terbiye enstitüsünün yüksek beden terbiyesi kısmından mezun olan değerli spor öğretmenlerinden seçilecektir. Bu öğretmenlerden, bilhassa sporda henüz çok ileri gidemiyen merkezlerde atletizm, futbol, handbol, basketbol, voleybol, dağcılık gibi sporu teknik icabları ve şartlarına uygun bir surette yapmak işi istenecek ve bunlara genel merkezce munzam birer ücret verilecektir.

Yurtdışından pek çok farklı branşta antrenörün getirildiği TİCİ döneminin yerini 1936'da TSK'nın almasıyla 'kitle için spor anlayışı' anlayışı egemen olmuştur (Akın, 2014). Yaklaşan savaşın da etkisiyle, sporu her şeyden önce vatan savunmasının bir aracı olarak görmeye, ırkın ıslahı meselesi olarak ele almaya başlayan yöneticiler, bu nedenle Türk halkının fiziki gelişimine katkı yapabilecek her türlü olanağı araştırmışlardır (As, 2016). Bunun için bir yandan sporun yurt sathında yayılmasını sağlayacak model arayışı çalışmaları sürdürülürken bir yandan da spor programlarının, organizasyonlarının ve spor tesislerinin sayısında genel bir artış sağlanmıştır (Akın, 2014). Teknik anlamda altyapı sorununu çözmeye yönelik olarak TSK döneminde 415.000 TL sarf edilerek 31 yerde tesis yapılmış (Keten, 1993), okullardaki beden eğitimi öğretmeni ihtiyacı ise kurslar ve sonrasında Gazi Beden Terbiyesi Şubesi ile giderilmeye çalışılmış (Şinoforoğlu, 2015), ancak kulüplerde ve açılan sahalarda çalışacak antrenör eksikliğini gidermeye yönelik 1938 yılına kadar somut bir adım atılamamıştır.

Erken Cumhuriyet Döneminin İlk Antrenörlük Kursu

Antrenörlük kursu konusunda ilk girişim 1936 yılında gerçekleşmiş olsa da bu çaba düşünce aşamasında kalmıştır. 1936'da Futbol Federasyonu yerli antrenör yetiştirmek üzere Londra'dan yeni getirilen baş antrenörün nezareti altında bir antrenör kursu açmağa karar vermiştir ("Antrenör kursu", 1936). Bu kararın ardından kursun açılmasına ilişkin yansımalar da basında yer bulmuştur.

Türk Spor Kurumu dergisinin 5 Ekim 1936 tarihli 15. sayısındaki dergi hikayesi bölümünde 'Dava Şehri Ankara' başlıklı gelecekte yazılmış gibi kurgulanan metinde;

Yeşiloba Altıok spor kulübünün kaptanı Altan'ın Ankara'daki arkadaşı Mehmet DüNDAR'a 3.8.1937'de yazacağı mektuptan: .... Mükemmel bir iki antrenör getirmişler; onu sadece bir iki merkezi kulübün gösterişli inkişafına memur etmekle iktifa etmemişler; memleketin her köşesinden inkişafa müsait istidatları ve azimli hevesleri tesbit etmişler, Ankara'ya çağırıyorlar; orada bir hakem bir antrenör kursu açacaklar; sporun nizamını ve ruhunu tam içimize sindirene, aklımıza koyana kadar, bizlere yıllardan beri gönül verdiğimiz davanın esaslarını, tekniğini ve inceliğini öğretene kadar uğraşacaklar; ondan sonra bizleri spor bakımından Anadoluyu piyoneler halinde yurd içlerine salacaklar. Türk antrenör ve Türk hakeme Türk muallimi kadar bol değilsede Türk muallimi kadar ehliyetli ve azimli, her yurt köşesinden raslamaya başlanacak. Sabrimizle sıramızı bekledik. .... Sıra kültür fizik davasına elbet bir gün gelecekti. Geldi, gözün aydın, gözümüz aydın.

vurgusu antrenörlük kursundan ve kursun bitiminin ardından yetişecek antrenörlerden gelecekteki beklentiler, kursun açılması ve spordaki diğer bazı girişimlerden duyulan memnuniyet anlatılmışsa da kursa dair itiraz sesleri de eksik kalmamıştır.

Kurs açma girişimine itiraz eden dönemin önde gelen spor gazetecilerinden, bir dönem Yüksek Ziraat Enstitüsü Beden Eğitimi Enstitüsü Direktörlüğünü de yapan Nüzhet Abbas (1936), bütçe sıkıntısı dolayısıyla antrenörlerin getirilmesi için harcanacak paranın kulüplere verilmesinin daha faydalı olacağını, antrenörden evvel saha sorunun çözülmesi gerektiğini, yetenekli gençlerin ancak gelecek vaadiyle bu alana çekilebileceğini, antrenörlerin çalıştıracak eleman bulamama sıkıntısı yaşayabileceğini belirtmiş, çözümün ise işin ehli bir komite yönetiminde idare edilmesi ve futbolun mektep sporları arasına alınması olduğunu yazmıştır⁹.

1936 yılındaki bu ilk girişimde İngiltere'den getirilen antrenörün hakem, eğitmen ve millî takım adaylarının yetiştirilmesi konularında çalışacağı ("Futbol antrenörünün...", 1936), iki antrenörün daha baş antrenöre yardım edeceği ("İkinci antrenör", 1936) yazılmışsa da 1937 Şubatında haberlerde belirtilmeyen sebep ya da sebeplerden ötürü baş antrenör istifa edip memleketine dönmüş, diğer antrenörler de peşi sıra ayrılmışlardır ("Millî takım...", 1937; "Futbol baş antrenörü", 1937; Kanok, 1937). Yabancı antrenörlerin ülkeden ayrılması etkisinin ne kadar olduğu konusunda somut veriye ulaşılamasa da kursun düzenleneceği Ankara Stadyumu'nun tamir ve çimlerinin dinlendirilmesi ve Ankara'nın sert geçen kış ayları dolayısıyla programın bahar aylarına ertelendiği duyurulmuştur¹⁰. Bu erteleme sebebiyle kurs, ancak 1938 yılında gerçekleştirilebilmiştir.

Daha önce kursun düzenlenmesine karşı çıkan Nüzhet Abbas, 1938 yılına geldiğinde kursa duyulan ihtiyacı ve kursun gerekliliğini vurgulayarak gerçekleştirilmesini desteklemiştir. Abbas, 'Yerli Futbol Antrenörü Yetiştirmek Meselesi' başlıklı Cumhuriyet Gazetesi'ndeki yazısında (9 İkincikanun 1938, s. 6); kursa ilgi olup olmayacağından ve yetenekli kişiler katılmayacak olursa amaca ulaşılamayacağı konusundaki endişelerinden bahsetmiş, antrenörlüğün cazip bir iş olması için spor bölgelerinin bütçelerine antrenörlere özel pay ayrılması önerisini getirmiştir¹¹.

⁹ Spor kulüplerine üye olanların önemli bir kısmı futbol branşında yer alırken bunun önüne geçilebilmek için Maarif Vekilliği 1930 yılında, "Mekteplerde Talebe Spor Teşkilatı Hakkında Talimatname" ile ilk ve ortaokullarda tahsil gören öğrencilerin okul haricindeki spor kulüplerine girmelerini ve okullar haricinde yapılan ferdi ve takım müsabakalarına katılmalarını yasaklamıştır (Türkmen, 2013). Bu dönemde futbola karşı, rekabeti ve saldırgan unsurları teşvik ettiği düşüncesiyle sporu yönetenlerin mesafeli yaklaşımı söz konusudur.

¹⁰ "Spor bölgelerinin teknik eleman ihtiyacını karşılamak üzere T.S.K. Genel merkezi Ankara'da bu yıl yerli antrenör ve monitör yetiştirme kursları açmaya karar vermiş ve gelmek isteyenlerin müracaatlarını ve şartlarını bölgelere tamim etmişti. Bu güne kadar müracaat edenlerin sayısı elliye bulmuştur. Tatil devresinde Ankara stadyumunun tamir ve çimlerinin dinlendirilmesi ihtiyacı bu kursların yapılmasına engel olduğundan tehir zarureti hasıl olmuştu. Kış ayları sert geçen Ankara'da, önümüzdeki aylarda, açıkta bilhassa atletizm derslerinin yapılması hemen mümkün olamayacağı için bu kursların ilk bahara bırakılması kararlaştırılmıştır." ("Ankara'da yerli antrenör kursları", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 67, 11 Ekim 1937, s. 3).

¹¹ Abbas, gerçek bir antrenörün teknik bilgi dışında futbol tarihi, kural ve düzenleri, belli ölçüde genel hıfzıssıhha, anatomi, idman ve antrenman, antrenman psikolojisi ve yarışma psikolojisi konularına hakim olması gerektiği için antrenörlük mesleğine ve futbola dair eserler oluşturmanın şart olduğuna dikkat çekmiştir (Cumhuriyet, 9 İkincikanun 1938). Abbas, 11 Şubat 1938 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki bir diğer yazısında ise Türk futbolundaki değişimin kısa zamanda gerçekleşmesini beklememek gerektiğini, kursun yanı sıra antrenörlerin gittikleri bölgelerdeki saha, malzeme, eleman ve teşvik konusunun önemli

Görüldüğü gibi Türk Spor Kurumu, kursu ilk etapta futbol antrenörü yetiştirmek, Türkiye’de futbolu sistemli bir şekilde sokmak ve bütün bölgelere yaymak amacıyla (“Antrenör kursu için”, 1938; “Yerli antrenör kursu açılıyor”, 1938) planlamış, gazetelerde de kursta ders vermek üzere Futbol Federasyonu tarafından Avusturya’dan iki antrenörün (Viyanadan baş antrenör Linder ve yardımcısı B. Hores) (“Futbol antrenörleri”, 1938) getirtildiği; kurs için Ankara Şehir Stadyumu’nun tahsis edildiği belirtilmiştir (“Yerli antrenör yetiştirmek...”, 1938).

Halkın futbola olan yoğun ilgi ve talebine karşın, ‘seçkin tekler değil, gürbüz yüzbinler’ yetiştirilmesi noktasında futbolun beklentileri karşılayamaması, futbol kulüpleri arasındaki sorunlar, spekülasyonlar, genel karmaşa hali ile giderek sporun futbolla özdeşleştirilir oluşu, spor yönetiminin merkezileşmesi gerektiği düşüncesini doğurmuştur (Akın, 2014). Türk Spor Kurumu, bunu sağlamak üzere önce merkeze bağlı spor bölgeleri oluşturmuş, ardından bölgelerdeki spor faaliyetlerini yürütecek öğretici eleman yetiştirmek için adımlar atmıştır.

Bu doğrultuda memlekette sporun teknik esaslara uygun şekilde yayılmasını ve kalkınmasını sağlamak üzere (“Ankarada yerli antrenör kursları”, 1938), spor hayatına yeni katılan bölgelerde çeşitli spor branşlarında bilgiye sahip, faal ve hevesli gençlere yeni başlayacakları spor faaliyetlerinde yol gösterici elemanlar yetiştirmek (“Spor eğitmenleri”, 1938) temel gayesiyle, başlangıçta sadece futbol antrenörlüğünü kapsayan kurs, diğer spor branşlarını da içerecek şekilde genişletilmiştir (“Antrenör kursunun yeni hocaları”, 1938).

Türk Spor Kurumu, böylece bölgelerde spor çalışmalarını düzenleyecek, sporu yurdun her tarafına tekniğiyle ve ahlâkiyla götürüp geleneğini oluşturacak öğretmenleri yetiştirmeyi amaçlamıştır. Kursiyerlerin, programla uzman eğitmenler gözetiminde ileride uğraşacakları sporun tekniğini, onu yayma ve hiç bilmeyene öğretme yollarını, insan fizyolojisi ve psikolojisinin özelliklerini öğrenmeleri planlanmıştır. Sporun memleket için vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğunun bilincinde, yaptığı işin öneminin farkında eğitmenler yetiştirmek hedeflenmiştir (Haftacı, 1938). Bir dönem Beden Terbiyesi Genel Müdürü görevini de yerine getiren Vildan Aşır’ın de Türk Spor Kurumu dergisinde kursa dair kaleme aldığı yazısında belirttiği gibi spordan beklenen

---

olduğunu ve gençlere iyi örnek olacak, onları etrafına toplayabilecek yetenekte gençlerin seçiminin önemli olduğunu vurgulamıştır. Abbas’a göre Türk futbolunu bir sistem içine almak ve ona kendine has bir tarz vermek ancak aynı sistemde eğitilmiş antrenörlerle mümkün olacağından oyuncuların ve maçların birkaç ay takip sonrasında en uygun tarz ve sistem belirlenip antrenör kursunda uygulanmalıdır. Abbas, kursun iki gayeye hizmet ettiğinden bahsetmiştir; Yerli antrenör yetiştirerek futbolu memleketin her tarafına teknikleriyle yaymak ve Türk futboluna bir sistem vermek. Kısa sürede sadece yapmış olmak için yapılan bir program yerine, hedefleri belirlenmiş ve bu hedeflere ulaşmak için doğru adımların atılması gerektiğine inanılan titiz çalışmanın erken cumhuriyet dönemi spor çevrelerinde hakim olduğunu söylemek gerekmektedir.

vatandaşların 'yurt görevleri'ni yerine getirmesini sağlamasıdır, spor ne şampiyonluk için ne de rekorlar kırılması içindir (Aşir, 1938). Spordan beklenen sonuçları alabilmek için sporun yurdun dört bir yayına bilimsel metotlarla götürülmesi gerekli görülmüş, TSK da bu ihtiyacı karşılamak üzere harekete geçmiştir.

Süre ve Katılma Koşulları

Düzenlenen kursa katılmak isteyenlerin 15/2/1938 günü akşamına kadar Cağaloğlu'nda C.H.P. binasındaki bölge merkezine başvuracakları ("Yerli antrenör kursu açılıyor", 1938; "Antrenör kursu için", 1938), seçilen adaylara 25 Şubat akşamına kadar bilgilendirme yapılacağı, 25 Şubat-1 Mart tarihleri arasında adayların Ankara'ya geleceği, 1 Mart tarihinde kursun kesin olarak başlayacağı gazeteler aracılığıyla duyurulmuştur ("Yerli antrenör kursu", 1938).

Adayların Mart sonuna kadar bir aylık denemeye tâbi tutulacakları kursta, bu süre zarfında yetenek ve başarıları yeterli görülmeyenlerin çıkarılacağı, kursun süresince 75 lira ücret verileceği, kursu bitirme derecelerine göre çeşitli illere gönderileceği, 150 liraya kadar maaş alacakları, gösterecekleri faaliyete göre maaşlarının sık sık arttırılacağı ("Yerli antrenör yetiştirmek...", 1938; "Ankarada yerli antrenör kursları", 1938; "Yerli antrenör kursu", 1938; "Antrenör kursu", 1938; "Antrenör kursu başlıyor", 1938; "Antrenörler: kurs için...", 1938; "Antrenör kursuna girecek...", 1938) yine gazeteler yoluyla kamuoyuyla paylaşılmıştır. Konaklama ve her türlü ihtiyaçları temin edilen ("Yerli antrenör kursu", 1938) kursa başvuranlar arasında spor geçmişi, öğrenim durumu ve bölgesinin adaylar hakkındaki görüşlerine göre yapılan seçimle 5 ay süren kursa katılmaya hak kazanmıştır ("Antrenör kursu", 1938). Kurs katılımcı sayısının Türk Spor Kurumu Nizamnamesiyle oluşturulan spor bölgesi sayısı ile orantılı olduğu görülmektedir (Celal, 1938; "Her vilayet...", 1938)¹².

Seçim prosedürlerine bakıldığında önce kursun açılacağına dair birçok kereler yapılan duyurularla olabildiğince geniş bir kesimin kurstan haberdar olması sağlanmış, kursa başvuranlar spor geçmişlerine, öğrenim durumlarına ve bölgesinin adaylar hakkındaki görüşlerine bakılarak seçilmiştir. Seçilen adaylara kurstan bir hafta önce tebligat yapılarak hazırlanmaları için bir süre bırakılması, katılımcıların bir aylık deneme süresine tabi tutulması bu süreçte yetenek ve başarıları yeterli görülmeyenlerin kurstan çıkarılması, kurs süresince konaklama ve her türlü ihtiyaçların genel merkezce karşılanması gibi uygulamalar kursun en ince ayrıntısına kadar düşünüp planlandığını göstermektedir.

¹² Ankara'dan Füzuran İnci, Salâhattin Tedik, Faik Önem; Aydın'dan Nuri Timuçin; Balıkesir'den Enver Şayian; Bolu'dan Mustafa Şanda; Bursa'dan Ramazan Baturel, Mustafa Subaşı, Çorum'dan İhsan Ölçen; Çanakkale'den Nihat Şahin; Edirne'den Hüsnü Gökçen; Eskişehir'den Muhsin Göneyt; İstanbul'dan Haydar Malkaç, Enver Sayiner, Orhan Gökçe, Feyzi Çatalıkay, Hüseyin Berkan, İzmir'den Fuat Çalık, Mustafa İber, Kocaeli'den Tahir Düzgören ile Adana'daki Futbol Monitörü Alâattin ("Yerli antrenör kursuna seçilen namzetler", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 87, 7 Mart 1938, s. 13). Seçilen isimler Tan gazetesinde de sıralanmış sadece Aydın'dan katılan kursiyerin ismi Nuri değil Kadri olarak verilmiştir ("Antrenörler: Kurs İçin Seçilen Namzetler", Tan, 3 Mart 1938, s. 6).

Program İçeriği

Teorik dersler, Gazi Beden Terbiyesi Enstitüsü öğretmenleri ile Hıfzıssıhha Enstitüsü'nden bir doktor tarafından verilmiştir. Uygulamalı dersler ise uzmanlıklarına göre farklı antrenör ve eğitmenler tarafından yürütülmüştür. Futbol Viyana'dan gelen iki uzman antrenör, atletizm Macaristan Yüksek Beden Terbiyesi Mektebi'nden mezun bir antrenör, oyunlarla yüzme derslerini ise yine yabancı memleketlerde yüksek meslek öğrenimi yapmış eğitmenler vermiştir ("Spor eğitmenleri", 1938).

Öğrenim, her gün öğleden önce 2 saat nazari (teorik), iki saat ameli (uygulamalı); öğleden sonra da tekrar 2 saat pratik ve uygulama olarak günde 6 saat devam etmiştir. Kurs programında yer alan teorikler dersler; insan vücudu (biyoloji), hareket fizyolojisi, spor hızzıssıhhası ve kazalarda ilk yardım, spor tarihi, saha ve malzeme bilgisi, teşkilât ve idare, futbol genel kuralları (futbol kavaid-i umumiyesi), atletizm genel kuralları (atletizm kuvaid-i umumiyesi) iken; uygulamalı dersler kapsamında, spor masajı, futbol antrenman yöntemleri ve teknik uygulama, atletizm antrenman yöntemleri ve teknik ve tatbikat, çeşitli top oyunları; hentbol, basketbol, voleybol, yüzme stilleri uygulaması verilmektedir ("Spor eğitmenleri", 1938).

Katılımcıların kurs başlarken spor hekimliğinin bütün kurallarına uygun olarak tam bir muayeneleri yapılmış, kursun devamı müddetince sıhhi kontrol altında bulundurulmuş bu gençler, kurs sonunda da yeniden ve tam bir muayene edilmiştir. Kursu devam eden 19 gençten bir tanesi ilk muayenede bulunmadığından, geriye kalanların nefes, kan basıncı, kilo ve nabız durumları tespit edilerek kaydedilmiştir (Erzin, 1938). Kurs bu anlamda antrenörlük eğitimine antropometrik ölçümler, ilk-son testler gibi uygulamaları katarak spor hekimliğinde bilimsel ölçümlerin uygulandığı bilinen ilk program olmasıyla öncü niteliği taşımaktadır.

Kurs sonuçları

Program kapsamında teorik ve uygulamalı olarak yapılan sınavları geçen antrenörler kursu tamamlamıştır ("Türk antrenörleri", 1938). Kursu katılarak ders gören on dokuz kişinin yarısından fazlası pek iyi derece ile diğerleri de iyi, orta ve zayıf derecelerle kursu bitirmiş, ikisi yalnız atletizm, diğer on yedisi de çeşitli sporların antrenörü olmuşlardır ("Türk antrenörleri", 1938; Antrenör kursu, 1938).

Kurs için Kırşan (1939), "mütehassıs antrenör ve öğretmenlerle muntazam bir program dahilinde çalışan bu kursu ikmal edenler (bitirenler) 19 vilayet merkezine gönderilmiştir" dese de, kursu bitirenlerin 17 ayrı ile atandıkları görülmektedir. Kursu katılanların atandıkları bölgeler (Antrenör kursu, 1938): Tahir Düzgören - Kocaeli; Mustafa İber - Aydın; Mustafa Şanda - İzmir; Feruzan İnci - Afyon; Şerif Tolos - Ankara; Faik Önem - Ankara; Selim Baykut - Kastamonu; Feyzi Çatalkaya - Kayseri; Salahattin Tedik - Balıkesir; Muhsin Güney - Samsun; Nihat Şahin - Eskişehir; Hüseyin Berkan - Edirne; Mustafa Subaşı - Erzurum; Rasim Yıldırım - Bursa; Alaettin Açar - Adana; Cevat Diplen - Konya; Hüsnü Gökçen - Sivas; Orhan Gökçen - Diyarbakır. Kursiyerlere gidecekleri yerdeki hayat şartları, başarı ve ehliyet dereceleri dikkate alınarak 80 - 120 lira arasında değişen ücretler maaş olarak bağlanmıştır ("Spor eğitmenleri", 1938). Gittikleri

yerlerde yeniden bir spor canlılığı oluşturmaları beklenen antrenörler (Türk antrenörleri, 1938) hemen göreve başlamışlardır (“Edirne’de futbol antrenörü”, 1938).

Kursun tüm branşları kapsayacak biçimde genişletilmesinde sporu kitlelere yaygınlaştırmak, spor dalları yelpazesini genişletmek noktalarında görev yapacak antrenör eksikliği hissedilmesinin yanı sıra futbolda yaşanan kavgaların oluşturmak istenen birlik ruhuna zarar vereceği kanısının da payı bulunmaktadır. Zira spordan beklenen ‘ulus olma yolunda birlik ve beraberliği’ sağlaması iken tribün ve sahalarda yaşanan olaylar bunun tam aksi bir görünüm ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İdealist biçimde bireyin ve toplumun sağlığının öne çıkarıldığı, kitlelerin spor yapmasının savunulduğu bu dönemde yöneticilerin futbola olan mesafeli yaklaşımlarının payı olduğu da söylenebilir.

Kurs, sporda kulüplerin federatif yapıya dayanan liberal anlayıştaki Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ile yarı resmi yapıda devletçi anlayıştaki Türk Spor Kurumu arasındaki farkı net biçimde ortaya koymaktadır. Türk Spor Kurumu düzenlediği bu kurs ile sporun sadece gösteri yönü ağır basan futbol olarak görüldüğü TİCİ döneminin yüksek verim anlayışına karşın, sporun ulusal ve bilimsel esaslara göre ülkede yayılması ve gelişmesi hedefi doğrultusunda işin ne kadar ‘doğru’ yapılabileceğini ortaya koymaya çalışır görünümündedir. En ince ayrıntısına kadar planlanmış, ciddi bir hazırlık devresi sonucu uygulamaya konulmuş kurs, TİCİ döneminin kulüpler ve futbol hâkimiyetinin sona erdiğinin, devletin yönetimi eline geçirdiği ideal bir anlayışı temsil etmektedir. Bu ilk resmi kursun büyük bir ciddiyet ve titizlikle tamamlanmasının ardından dönemin spor yöneticileri tarafından antrenör ve eğitmen açığını gidermek için çalışmalar sürdürülmüştür.

Tartışma ve Sonuç

Cumhuriyet döneminde memleket işlerinin her sahada muhtaç olduğu *ihtisas unsurlarını yetiştirmek* yükseköğretimin ilk ve esaslı hedefi olarak kabul edilirken (Ergin, 1977) ihtiyaç duyulan uzmanları yetiştirmek için her alanda eğitmenlik okulları, okulun açılması için gereken teknik şartların elvermediği noktalarda ise kurslar açılmıştır. Cumhuriyet idarecileri için, ırk sağlığının ıslahı gibi kaygıların yanı sıra vatan savunması endişesi, endüstriyel kalkınma ve üretim için çalışkan işçi arayışı gibi pek çok noktada bulunan en pragmatik cevap, beden eğitimi olunca sporu yaymak amaçlanmış, bu doğrultuda gerekli tesisleri inşa etmek ve eğitmen yetiştirmek öncelikler arasında yer almıştır. Ulusal spor sisteminin oluşturulmaya çalışıldığı 30’lu yıllar, bir nebze de olsa giderilen beden eğitimi öğretmeni açığına karşın nitelikli ‘yerli antrenör’ eksikliğinin belirgin olarak ortaya çıktığı bir dönemi oluşturmuştur.

Antrenörlük eğitimi tarihinin bilinen ilk resmi kursu olan program, uygulamalı ve teorik derslerden oluşan detaylı müfredatı, antropometrik ölçümlerinin de kayıt altına alındığı ciddi bir öğretimden geçmiştir. Özenli biçimde oluşturulan eğitim programı içerisinde yetiştirilmiş antrenörler aracılığıyla sporun ülkede bilinçli bir şekilde öğretilmesi ve yayılması amaçlanmıştır. Detaylı biçimde planlanan kursu başarıyla tamamlayanlar, yurdun farklı şehirlerine gittikleri bölgenin durumlarını dahi gözetin

ekonomik destekleri içeren uygulamayla atanmışlardır. Antrenörlüğün cazip kılınmaya çalışıldığı kursla ülke sporuna performans sporcusu ve spor eğitimcisi yetiştirmeye yönelik olarak spor öğretiminin uzmanlık ve titizlik içerisinde yürütülmesinin hedeflendiği görülmektedir. Kuramsal ve uygulama temelleriyle program içeriği ile başvuranların seçim biçimi, kurs süresince katılımcıların her türlü ihtiyaçlarının karşılanması gibi yönetim süreçlerinin bütünlük içinde yürütüldüğü programın, bugün yapılan antrenörlük eğitimlerini geride bırakacak biçimde gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasından kısa zaman önce başlatılan program ile bir yönüyle müdürlüğün planladığı sistemin gerçekleşmesinde hem uygulayıcı hem de denetleyici rolü yürütmek üzere antrenör/eğitmen yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Antrenör eğitimi ve bu yolla iyi yetişmiş, çağın gerektirdiği bilgi ile donanmış antrenörlerin yetiştirilmesi, spor eğitimimizin ve sportif gelişimimizin önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Sporun sevdirmesi ve yaygınlaştırılmasında işini iyi bilen ve uygulayan antrenörlerin etkisi düşünüldüğünde, sporu kitlelere taşımak amacıyla düzenlenen bu ilk antrenörlük kursunun önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Günümüzdeki 94 saatlik yardımcı antrenörlük, 130 saatlik antrenörlük kurslarının süresi ve uygulanma biçimi göz önüne alındığında¹³, 1938 yılında gerçekleştirilen bu ilk resmi antrenörlük kursunun program ciddiyeti, kapsamı ve uygulanma modelinin gelişmişliği daha net ortaya çıkmaktadır. Böylesi ileri bir sistemi hayata geçiren erken Cumhuriyet dönemi karar vericilerinin/spor yöneticilerinin de 'insan yetiştirme' noktasında niceliksel artış kadar niteliksel donanım ve gelişime önem verdiğini söylemek mümkündür.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Sevda KORKMAZ

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gençlik ve Spor Müdürlüğü

E-posta: svdkrmz0@gmail.com

---

¹³ Antrenör Eğitim Yönetmeliği (2002, 16 Ağustos). Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr>

Kaynaklar

1. **Abbas, N.** (1936, 2 Ekim). Memlekete üç antrenör getirmek faydalı mıdır?: Antrenörden evvel futbolu iletirmek için hangi çarelere başvurmalıyız? *Cumhuriyet*, s. 6.
2. **Abbas, N.** (1938, 9 İnkincikanun). Yerli futbol antrenörü yetiştirmek meselesi. *Cumhuriyet*, s. 6.
3. **Abbas, N.** (1938, 11 Şubat). Antrenör kursuna dair. *Cumhuriyet*, s. 6.
4. **Akın, Y.** (2014). *Gürbüz ve yavuz evlatlar: Erken Cumhuriyet'te beden terbiyesi ve spor*. İstanbul: İletişim Yayınları.
5. **Ankarada yerli antrenör kursları.** (1937). *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 67, 3.
6. **Ankarada yerli antrenör kursları.** (1938). *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 83, 6.
7. **Antrenör Eğitim Yönetmeliği** (2002, 16 Ağustos). Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr>
8. **Antrenör kursu.** (1936). *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 15, 5.
9. **Antrenör kursu.** (1938, 2 Mart). *Cumhuriyet*, s. 7.
10. **Antrenör kursu başlıyor.** (1938, 2 Mart). *Ulus*, s. 3.
11. **Antrenör kursu bitti.** (1938). *Top Dergisi*, 1(19), 5, 3.
12. **Antrenör kursu için.** (1938, 2 Şubat). *Tan*, s. 6.
13. **Antrenör kursuna girecek futbolcülere verilecek ücret.** (1938, 15 Kanunusani). *Akşam*, s. 10.
14. **Antrenör kursunun yeni hocaları.** (1938, 10 Mart). *Tan*, s. 6.
15. **Antrenörler: Kurs için seçilen namzetler.** (1938, 3 Mart). *Tan*, s. 6.
16. **Arpacı, M.** (2015). *Modernleşen Türkiye'de beden ve nüfus politikaları: hıfzısıhha, terbiye, öjeni* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
17. **As, E.** (2016). İktidar-spor kurumları ilişkileri bağlamında iki dünya savaşı arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin katıldığı olimpiyatlar (1924 Paris, 1928 Amsterdam, 1936 Berlin). *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 12(24),156-204.
18. **Aşir, V.** (1938). Antrenör kursu açıldı. *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 88, 2,12.
19. **Atabeyoğlu, C.** (1983). Türkiye'de spor dallarının gelişimi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. (Cilt 8-9, ss. 2198-2320). İstanbul: İletişim.
20. **BCA 30.18.1.1/ 8.46.5.** (16 Ocak 1924). Olimpiyat müsabakalarına Türk sporcuların iştirakini sağlamak ve yetiştirmek için Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Genel Merkezi'ne 17 000 liranın diğer masraflar tertibinden verilmesi.
21. **Beden terbiyesi öğretmenlerine spor teşkilatında iş verilecek.** (1937). *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 62, 4.
22. **Bozdoğan, S.** (2012). *Modernizm ve ulusun inşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde mimari kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.
23. **Celal, A.** (1938). Yeni bölgeler ihdas edildi. *Top Dergisi*, 1, 1, 3.
24. **Dergi hikayesi: 'Dava şehri Ankara'.** (1936). *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 15, 15.
25. **Edirne'de futbol antrenörü.** (1938, 21 Ağustos). *Akşam*, s. 10.
26. **Ergin, O.** (1977). *Türkiye maarif tarihi* (Cilt 5). İstanbul: Eser Matbaası.
27. **Erzin, N.** (1938). Kursu bitirenler: Sporcu gençler sıhhatlerinde ne kazandılar. *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 112, 6-7.
28. **Futbol antrenörleri.** (1938). *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 80, 6.
29. **Futbol antrenörünün mesai programı.** (1936). *Spor Postası*, 3(132), 4.
30. **Futbol baş antrenörü.** (1937). *Spor Postası*, 3(150), 5.
31. **Günay, N.** (2013). Atatürk döneminde Türkiye'de beden eğitiminin gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29(85),73-99.

32. **Haftacı.** (1938). Antrenör kursu. *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 85, 3.
33. **Her vilayet bir spor bölgesi başkanlığı addolunacak.** (1938, 29 Kanunusani). *Akşam*, s. 10.
34. **İkinci antrenör geliyor.** (1936). *Spor Postası*, 3(133), 3.
35. **Kanok.** (1937, 29 Mart). Ecnebi antrenörlere ne oluyor? *Spor Postası*, 3(155), 2.
36. **Keten, M.** (1993). *Türkiye’de spor*. Ankara: Polat Ofset.
37. **Kırşan, N.** (1939). Beden terbiyesi kanunundan önceki spor teşkilatımıza umumi bir bakış. *Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi*, 1, 7, 31, 32.
38. **Korkmaz, S.** (2018). *Erken cumhuriyet döneminde Alman spor ekolünün Türk spor kültürünün gelişimine yansımaları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
39. **Milli takım antrenörü de istifaya hazırlanıyor.** (1937). *Spor Postası*, 3(149), 5.
40. **Özdemir, N.** (2013). Türkiye Cumhuriyeti’nin Katıldığı İlk Uluslararası Organizasyon: 1924 Paris Olimpiyatları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 51, 717-744.
41. **Özmaden, H.** (1999). *Cumhuriyet dönemi ilk spor teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936)’nin yapılanma sürecinde beden eğitimi ve sporun fonksiyonları, fonksiyonlardaki değişimler ve toplumsal hayata etkileri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
42. **Özmaden, M.** (2010). TİCİ dönemi sporla ilgili gelişmeler ve dönemin spor anlayışı. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(2), 11-25.
43. **Spor eğitmenleri.** (1938). *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 108, 6.
44. **Sümer, R.** (1990). *Sporla demokrasi*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
45. **Şinforoğlu, T.** (2015). *Selim Sırrı Tarcan ve İsveç jimnastiği: Beden eğitiminde İsveç modelinin II. Meşrutiyet dönemi Türk eğitim sistemine entegrasyonu* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
46. **Tuncay, M.** (1981). *Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetimi’nin kurulması (1923-1931)*. Ankara: Yurt Yayınları.
47. **Türk antrenörleri: Kursdan 19 genç mezun oldu.** (1938). *Kırmızı Beyaz Dergi*, 2(10-62), 2, 8.
48. **Türkmen, M.** (2013). Erken Cumhuriyette beden eğitimi ve sporun ideolojik temelleri. *Turkish Studies*, 8(6), 729-740.
49. **Yerli antrenör kursu.** (1938, 10 Şubat). *Ulus*, s. 5.
50. **Yerli antrenör kursu açılıyor: Antrenör olmak isteyenler bu kursta ders görecekler.** (1938, 2 Şubat). *Cumhuriyet*, s. 6.
51. **Yerli antrenör kursuna seçilen namzetler.** (1938). *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 87, 13.
52. **Yerli antrenör yetiştirmek için açılacak kurs: 1 martta faaliyete geçiyor.** (1938, 19 Ocak). *Ulus*, s. 9.
53. **Yıldırım, A., Şimşek, H.** (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Bu sayfa boş bırakılmıştır.